Vero-oikeuden apulaisprofessori Tomi Viitala, Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu
tomi.viitala@aalto.fi, 045 7731 2025

Eduskunnan verojaostolle 11.10.2016

Lausunto asiassa: HE 176/2016 vp Hallituksen esitys eduskunnalle yrittäjävähennystä koskevaksi lainsäädännöksi

1. Yrittäjävähennys vs. osakeyhtiö

Yrittäjävähennyksen tarkoituksena on tukea sellaisten pienyritysten toimintaa, joita edellisellä hallituskaudella toteutetut yhteisöverokannan alennukset eivät koskeneet. Taustalla voidaan nähdä myös hyvän verojärjestelmän näkökulmasta perusteltu tavoite eri yritysmuotojen neutraalisuudesta. Kuten hallituksen esityksen perusteluissa (s. 7) on todettu, elinkeinon- ja maataloudenharjoittajien sekä henkilöyhtiöiden verotus perustuu kuitenkin jo lähtökohdiltaan erilaisiin periaatteisiin: mainitut yritysmuodot ovat yhdenkertaisen verotuksen piirissä, kun taas osakeyhtiöiden tuloa verotetaan ensin yhtiön ja sitten osakkeenomistajan tasolla. Sekä yhteisöverokantaa että osinkoverosäännöksiä on useaan otteeseen muutettu edellisten hallitusten toimesta. Yritysmuotoneutraliteettia suhteessa yhdenkertaisen verotuksen piirissä oleviin yhtiömuotoihin ei liene juurikaan pohdittu muutoksia tehdessä.

Hallituksen esityksen perusteluissa (s. 7) on todettu, että osakeyhtiöiden ja yhdenkertaisen verotuksen piirissä olevien yritysmuotojen verotuksen eroavaisuudet perustuvat toiminnan erilaisuuteen: ”pienyritysmuodoissa toiminta on usein sellaista, että tulot eivät luonteeltaan merkittävästi poikkea palkkatuloista”; ”tulonmuodostus pienyritysmuodoissa on tavallisesti myös merkittävästi pienempi kuin osakeyhtiöissä”; ”toiminnan luonteen muuttuessa osakeyhtiömuoto on usein tarkoituksenmukaisempi ja verotuksellisesti edullisempi kuin pienyritysmuoto.”

Edellä kuvatut toteamukset vahvistavat käsitystä siitä, että verojärjestelmässämme on jo luovuttu tavoittelemasta verotuksen yritysmuotoneutraliteettia yhdenkertaisen verotuksen piirissä olevien yritysmuotojen ja osakeyhtiöiden välillä ja hyväksytty se, että yritysmuotojen verotukselliset erot perustuvat niiden toiminnan erilaisuuteen. Vallitseva käsitys lienee kuitenkin se, että osakeyhtiön verotuksellinen asema ei useinkaan toimi esteenä sen valitsemiselle yhtiömuodoksi silloinkin, kun toiminta on pienimuotoista ja luonteeltaan oman osaamisen hyödyntämistä pikemminkin kuin pääomavaltaista. Vaikka osakeyhtiöstä saatu tulo on lähtökohtaisesti kahdenkertaisen verotuksen piirissä, osakeyhtiömuoto mahdollistaa kuitenkin huomattavasti laajemmat verotuksen (lailliset) optimointimahdollisuudet yrittäjälle kuin toiminta elinkeinonharjoittajana. Erityisesti mahdollisuudet tehdä oikeustoimia yhtiön ja osakkeenomistajan välillä (ml. mahdollisuus maksaa palkkaa ja nostaa luontoisetuja) ja säädellä

yhtiöön jätettävää voittoa (yhdenkertainen verotus) ja jaettavan osingon määrää (kahdenkertainen verotus) toimivat usein houkuttimena harjoittaa jo pienimuotoistakin toimintaa osakeyhtiömuodossa.

Hallituksen esityksen perusteluista (s. 7) välittyy kuitenkin huoli siitä, että yrittäjävähennyksen piiriin tarkoitettujen yritysmuotojen verotus muodostuisi jo liiankin edulliseksi suhteessa osakeyhtiöön: ”Pienen tulonmuodostuksen ja siihen liittyvän kevyen ansiotuloverotuksen takia pienyritysten verotus on nykyisin selvässä valtaosassa tapauksista yhteisöverokantaakin, 20 prosenttia, kevyempää.” Kuitenkin myös osakeyhtiömuodossa voidaan saavuttaa vastaava lopputulos, eli yhteisöverokantaa matalampi kokonaisverotaso (yhtiön ja osakkaan verot yhteensä), maksamalla yrittäjäosakkaalle osakeyhtiön verotuksessa vähennyskelpoista palkkaa. Pienillä tulotasoilla, esimerkiksi 10.000-18.000 euroa, yhtiön ja osakkeenomistajan verorasitus jää alle 20 %:n prosentin, koska yhtiölle ei jää yhteisöveronalaista voittoa vähennyskelpoisen palkanmaksun jälkeen ja osakkaalla verotettavan palkan verorasitus jää alle 20 %:n. Pienituloisille suunnatut ansiotuloveron kevennykset hyödyttävät siis pienyritysmuotojen lisäksi myös osakeyhtiöistä palkkaa nostavia omistajayrittäjiä. Tämä ei siis ole kestävä perustelu sille, että yrittäjävähennystä ei tulisi toteuttaa, jos tavoitteena on kompensoida muille yritysmuodoille yhteisöverokannan laskemisesta osakeyhtiöille muodostunutta etua.

Hallituksen esityksen perusteluissa (s. 12) on todettu, että yrittäjävähennyksestä hyötyisivät euromääräisesti eniten harvalukuiset suurituloiset yritykset, joilla yritystoiminnan tuottama tulo verotetaan suureksi osaksi ansiotulona. Tässäkään suhteessa yrittäjävähennys ei eroa vaikutuksiltaan listaamattomasta osakeyhtiöstä saadusta ja yrittäjähuojennuksen piiriin kuuluvasta osingosta (ts. enintään 8 %:n tuotto osakkeen matemaattiselle arvolle ja 150 000 euroa/osakkeenomistaja): huojennetusta osingon verotuksesta (7,5-8,5 %:n vero) hyötyvät euromääräisesti eniten vauraiden ja voitollisten yhtiöiden osakkeenomistajat. Yritystoimintaan liittyvien kannustimien yhteensovittaminen veronmaksukykyisyyden kanssa on siis osoittautunut haasteelliseksi myös osakeyhtiöiden osalta.

Kokonaisuutena voidaan todeta, että yrittäjävähennys aiheuttaisi epäneutraalisuutta siitä hyötyvien yritysmuotojen ja osakeyhtiön välillä jälkimmäisen vahingoksi alhaisilla tulotasoilla (<18.000 euroa), joilla yrityksestä saatu tulo verotetaan kokonaisuudessaan ansiotulona. Vähänkin suuremmilla tulotasoilla osakeyhtiö on kuitenkin edelleen verotuksellisesti edullisempi vaihtoehto erityisesti, jos kaikkea yritystoiminnan tuloa ei nosteta vuosittain palkkana tai osinkona yrittäjälle.

2. Yrittäjävähennys vs. palkkatulo

Käytännössä yrittäjävähennyksen vaikutus saattaa olla merkittävämpi suhteessa palkkatuloihin. Hallituksen esityksessä (s. 12) on todettu, että ”vähennys saattaa lisätä palkkatöiden muuntumista yritystoiminnaksi, jos samasta tehtävästä saatavan samansuuruisen korvauksen verotus on kevyempi toiminnan tapahtuessa yrityksen muodossa.” Tältä osin esityksessä on

kuitenkin arvioitu, että kokonaisuuden kannalta merkitystä on myös yritystoimintaan liittyvillä riskeillä, joita palkkatyössä ei ole.

Verojärjestelmän näkökulmasta ei ole erityisiä perusteita kohdella työn tekijän verotuksessa eri tavalla työstä saatua korvausta sen mukaan, onko kyse työsuhteessa saadusta korvauksesta vai toimeksiantosuhteessa saatavasta korvauksesta. Se, halutaanko, ja ylipäätään voidaanko, työtä tehdä palkkasuhteessa vai toimeksiantosuhteessa, riippuu lukuisista sekä työntekijään että –teettäjän liittyvistä tekijöistä. Työstä saatavan korvauksen verotus on yksi tekijä tässä kokonaisuudessa.

Jos yrittäjävähennyksen tarkoituksena on tuloverotuksen keinoin kannustaa, tai mahdollistaa, työn tekeminen toimeksiantosuhteessa omalla yrittäjäriskillä muussa kuin osakeyhtiömuodossa, yrittäjävähennys voi olla perusteltu toimenpide osana laajempaa toimenpidekokonaisuutta, jolla pyritään edistämään itsensä työllistämistä ja yrittäjyyden alkutaipaletta. Hallituksen esityksen perusteluista ei kuitenkaan ilmene tällaista tavoitetta; pikemminkin vaikuttaa siltä, että muutoksen pelätään aiheuttavan työsuhteiden (pakko-) muuntumista toimeksiantosuhteiksi.

3. Metsätulo, pääomarahastojen henkilöosakkaat ja sijoitusneutraalisuus

Yrittäjävähennys koskee myös eräitä sellaisia tilanteita, joissa kyse ei ole varsinaisesta yritystoiminnan harjoittamisesta. Tämä koskee metsätalouden harjoittajia ja kommandiittiyhtiömuotoisten pääomarahastojen henkilöosakkaita. Molemmissa tapauksissa yrittäjävähennyksen vaikutuksia lienee arvioitava suhteessa vaihtoehtoisiin sijoituskohteisiin pikemminkin kuin vastaavan toiminnan harjoittamiseen eri yritysmuodoissa. Tosin metsätalous voi joissain tilanteissa olla tosiasiallisesti yritystoimintaan verrattavaa (”aktiivista”) toimintaa pikemminkin kuin (”passiivista”) sijoitustoimintaa.

Metsätalouden osalta hallituksen esityksessä on ehdotettu, että metsätalouden luonnolliset vähennykset otettaisiin verotuksessa huomioon 95 prosenttisesti sekä silloin, kun metsätalouden verovuoden puhdas pääomatulo on positiivinen että tappiollinen. Vaikka esityksen perusteluita tältä osin voidaan pitää ymmärrettävinä, voi säännös esitetyssä muodossaan johtaa verotuksen kiristymiseen niillä metsätalouden harjoittajilla, jotka harjoittavat tappiollista toimintaa pidemmän ajan. Tätä ei voida pitää yrittäjävähennykselle asetettujen tavoitteiden mukaisena. Toisaalta metsätulon verotus muodostaa jo nykyiselläänkin niin monimutkaisen kokonaisuuden, että yrittäjävähennyksen tosiasiallisia kokonaisvaikutuksia metsätalouden harjoittamiseen voi olla joka tapauksessa vaikeaa arvioida.

Hallituksen esityksestä on poistettu henkilöyhtiöitä koskenut rajaus, jonka mukaan yrittäjävähennyksen edellytyksenä on, että henkilöyhtiössä ei ole yhtään yhteisömuotoista osakasta. Pidän rajoituksen poistamista perusteltuna, koska kyse on osakkaan - ei henkilöyhtiön - verotuksessa myönnettävästä vähennyksestä. Rajauksen poistaminen tuo vähennyksen

soveltamisalaan kuitenkin myös kommandiittiyhtiömuotoisista pääomarahastoista saatavat tulo-osuudet silloin, kun rahaston toiminta katsotaan elinkeinotoiminnaksi ja tulo-osuuden saaja on luonnollinen henkilö. Vaikka yrittäjävähennyksen myöntämiselle ei näissä tapauksissa ole veropoliittista tai muutakaan perustetta, en pidä kyseisten tilanteiden rajaamista soveltamisalan ulkopuolelle tarpeellisena niiden lukumäärältään vähäisen merkityksen vuoksi. Merkittävä osa pääomarahastojen sijoittajista on yhteisöjä, joihin yrittäjävähennystä ei sovelleta.